

Munkás hét vége a lakótelepen

Ha felmerül a kérdés, miből, mennyiből és hogyan élünk, általában az a válasz, hogy több munkával szerzett több pénzből, kevésbé jól, mint az elmúlt években. Mert: ma hazánkban háromezer és háromezeröttszáz forint körül számítható a létminimum havi összege, tehát a négytagú családnak több mint tizenötezer forintot kell havonta megkeresnie, hogy — nagyobb beruházások nélkül! — megéljen. Az átlagkereset pedig ma Magyarországon ötezernyolcszáz—hatezer forint. A főmunkaidőben szerzett keresetből nemigen tudna megélni a család, az aktív dolgozóknak több mint kétharmada vállal túlmunkát, mert életszínvonal tartásához szüksége van a többletjövedelemre. A kereső lakosság többsége mintegy 12—14 órát dolgozik naponta.

A gazdasági kényszer diktálta több munkavállalás, a főmunkaidőn túli és a hét végi dolgozás vajon hogyan hat legnépesebb társadalmi rétegünkre, a munkások életvitelére, hová, merre kerülünk korábban meghirdetett életmódveleinkről, s a jövőnek milyen tendenciái látszanak? Erről beszélgettünk Kissné Novák Évával, a József Attila Tudományegyetem Filozófiai Tanszékének adjunktusával, aki évek óta intenzíven kutatja a lakótelepi munkáscsaládok életmódját.

— Miért éppen ezzel foglalkozik?

— Több eredőből. A legjelentősebb társadalmi rétegünk a munkásság, az ő szokásai képviselik a társadalmi többség szokásait, melyeket talán a lakótelepen élő munkáscsaládok körében lehet legmarkánsabban kitapintani. A lakótelepen élők zömükben fiatalok, életmódjuk alakításával az elkövetkezendő évtizedek társadalomformáló tényezői. S nemcsak saját életvitelükkel szólnak bele a társadalmi igények struktúráváltózáiba, hanem közvetve, gyermekeik egy új generáció révén is részesei az életmódprognózisnak! És érdekel a téma azért is, mert háromgyermekes családdal magam is lakótelepen élek tizenöt éve.

— Az életvitelre vonatkozó rendkívül szerteágazó, sok összetevőre vonatkozó vizsgálataiból közelítsünk most csak egy részterületre. Mit tapasztal a kutatás, a több jövedelemért vállalt többletmunka hogyan hat az életmódra?

— Összetett módon, de ha röviden kell jellemezni, akkor az állítható, hogy a munkáscsaládokra keresőapák többsége hétköznap is, hétvégén is, ha csak teheti, pénzért dolgozik, a feleségekre és a gyerekekre marad a háztartási munka, s ez eléggé meghatározza az életvitelt.

— Mi jellemzi azt a hétköznapokon?

— Az a benyomásom, hogy a lakótelepeken élő munkások életét egyfajta monotonia jellemzi, az azonos jellegű cselekvések egyhangú ismétlődése. Hétköznapokon a napi-rendjükben négy időblokk különíthető el. Az első hajnali fél öttől fél hatig tart és erre a munkába készülődés nyomja rá bélyegét. Ezután következik körülbelül délután három-négy óráig a főmunkaidő, majd a fél négy—négy órától este fél nyolcig—nyolcig terjedő szakasz, amelyre a család mindennapi létszükségleteivel összefüggő tevékenységek — jórészt házimunkák — jellemzők. Illetve újabban ebben a szakaszban végzik a munkahelyen vagy máshol vállalt jövedelemkiegészítő pluszmunkát gmk-ban, maszekban, fusiban, kiskertben a család férfiemberei. — A negyedik időblokk este nyolctól a lefekvésig terjed, s a televízió urálja. Amin viszont „uralkodik” a nézők fáradtsága, a munkásokra nem jellemző a késő éjszakába nyúló tévénézés, a főműsor után, 10 óra körül lefekszenek. Mert ha a munkahelyi gondjaikat nem is viszik haza, a fizikai fáradtságot igen. Amit csak még fokoz a pluszként vállalt munka illetve a házi munka, ami elsősorban az asszonyoké és legnagyobb terhe a mindennapos főzés. Még azok is naponta csinálnak meleg ételt, akik a gyárban megeszik az üzemi kosztot, illetve a gyerekek a napközis menüt. Egyébként a munkáscsaládok iskolásainak 80 százaléka napközis és délután ötig ott van. A szülők délutáni elfoglaltságaik közben nem egyformán tudnak, akarnak a gyerekekkel foglalkozni, s ez számos problémát vet fel, amelyek külön elemzést igényelnek. A gyerekek sok családban — főleg télen — már este hatról a televízió előtt ülnek, az a kikapcsolódás, a szórakozás. Persze a szülők többségének is. Ami szervesen következik a takarékosra törekvésből, az otthonülő életmódból, a kényelem kereséséből. A művelődés

látszatát keltő televíziózás mellett a kikapcsolódást, művelődést leginkább az olvasás (többnyire a helyi lapot, képes hetilapokat, könnyű műfajú könyveket, memoárokat), a keresztrejtvényfejtés, nőknél a kézimunkázás jelenti. Elgondolkodtat az a tapasztalat, hogy munka mellett egyre kevesebben tanulnak, csökken a továbbképzés iránti igény, mert a társadalom nem preferálja a plusztudást, a nagyobb műveltséget. Ez, valamint szórakozási, művelődési igényeink és szokásaink külön alapos egyéni és közösségi elemzést igényelnek.

— Jelenlegi körülményeink kényszerítik viszont a pluszmunkát, a második gazdaságot. Miként befolyásolja ez a munkásoknál a hét végeket?

— Az emberek nagy tömegei a legtöbb szabadidővel a hét végén rendelkeznek. Véltek, hogy a szabad szombat bevezetésével több idő jut pihenésre, regenerálódásra, művelődésre. Ami persze — számos más tényező mellett — függ a család anyagi lehetőségeitől; attól, hogy a család milyen életfázisban van; milyenek a külső kapcsolatai, az őket körülvevő közösség; milyen az évszak. Ezekkel összefüggésben általános jellemzőként az rajzolódott ki, hogy a kitöltött időintervallumot tekintve az első helyet a házi munkák foglalták el, utána a televíziózás — jobb esetben szelektálva, de leggyakrabban minden válogatás nélkül nézve — következett, majd a család anyagi javának gyarapításáért vállalt munka. A jövedelemkiegészítő hét végi munkavégzés viszont mostanában előtérbe kerül, és erősen hat az életmódra. A férfiak ugyanis — munkát vállalván pénzért — egyre inkább kiesnek a hét végi családi munkákból, programokból. A hagyományos szombat délelőtti nagytakarítás, mosás, bevásárlás a nőkre és a gyerekekre marad, s a vasárnap délelőtti ünnepi ebédfőzés is az asszonyok feladata, akikről a hét végi, úgynevezett szabadidőnek manapság több mint felét veszi már el a háztartási munka. S kevesebb idő marad — a család felnőtt tagjai számára — a pihenésre, szórakozásra. Amin belül viszont a hétvégeken is dominál a tévénézés, s jellemzőek a lakások belüli tevékenységek (olvasás, barkácsolás, beszélgetés, játék, kézimunka). A családok többsége, kivéve a telekkel,

kiskerttel, vikendházzal rendelkezőket, otthon tölti a hét végét. A vizsgálatok alapján öt csoportba tudom sorolni a lakótelepi munkáscsaládokat. Az otthonülőknél a hét végi program: házi munka, evés, tévénézés, a gyerekek egyedül játszanak, unatkoznak. Az úgynevezett kommunikatív csoportba sorolhatók nál a fenti tevékenységek közepette a családok figyelnek egymásra, beszélgetnek rendszeresen. Az ideálishoz közelítőknél a házi munkák mellett jut idő kisebb-nagyobb programokra (kirándulásra, mozira, játéokra), s tevékenységükben fontos helye van a beszélgetésnek. A negyedik csoportba tartoznak az eljárók, akik rendszeresen mennek moziba, uszodába, kirándulni, meccsre és máshová. Az ötödik csoportot a munkacentrikusok alkotják, akiknél különböző munkák urálják a hét végét.

— És egyre többen lesznek a munkacentrikusok. A társadalmi szerkezetünk alakulását kutató szakember milyen következtetéseket von le, milyen megoldandó feladatokat lát a vizsgálattal feltárt tendenciák alapján?

— Leghangsúlyosabban talán azt, hogy ha az életmódban olyan változást szeretnénk elérni, ami az elveinknek megfelelő szocialista életmódot közelíti, akkor ennek meg kell teremteni a gazdasági alapját, ismeretbeli és értékrendi feltételeit. Jelenösen női és még növekszik az anyagi értékek fogyasztása, nem tart viszont lépést ezzel a szellemi értékek elsajátítása és becslése. A hét végi szabadidőből aránytalanul nagy részt foglalnak el a házi munkák. A munkáscsaládok kétharmadánál a legfőbb szórakozási forma a televízió, aminek éppen ezért igen nagy a hatása, a műsorpolitikáján úgy kellene változtatni, hogy megfelelően értéket, életmódmintát alakító funkciójának. Annál is inkább, mert a lakótelepiek igen kevésbé veszik igénybe a szervezett szórakozási, művelődési lehetőségeket, nemigen bírják pénztárcával sem, idővel sem, igényük is kevés rá. Figyelmeztető tény, hogy tapasztalataink szerint a családtagoknak a kíváncsiságnál kevesebb idejük, figyelmük van egymásra és magukra is. A testi kondíció megőrzésére nagyobb gondot fordítanak, mint a lelki szükségletekre; hiányoznak a családi, közösségi élmények, a hét végi programok, amelyekből a hétköznapokra töltekezni lehet. Pedig egyéni és társadalmi értékrendünk, emberi kapcsolataink deformálódásához vezet, ha a hétköznapok monoton egymásutánját a hét utolsó két napján is a munkacentrikusság jellemzi és nem a fizikai és szellemi-érzelmi megújulást segítő elő a hét vége.

SZABÓ MAGDOLNA

MOGYORÓSI ERIKA

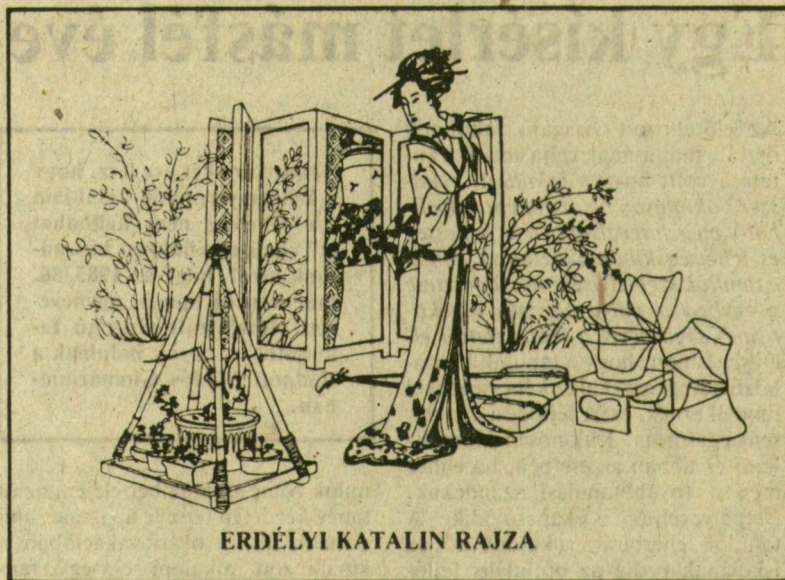
XXXXXX

Írógép fölött magasodhatsz
míg az ablakon a rúcsok
csíkokra szabadláják az égitesteket
Szeretnél a csillagokhoz hasonlítani,
ők sietetlenül hatolnak át a réseken
Talán ezért szereted az éjszakát

Lebben a függöny — Rilke lép elő
s te szégyenkezél
hogy elősködköd rajtad a fájdalom
ő meglocsolja virágaidat
letörli a port
odaköszön József Attilának
majd távozik

Szobádat elsötétítéd
már gyanakszol a hóhullásra is
Most először kulcsra zárod az ajtót
Darabokra törsz egy hanglemezt
Meztelenül költözöl az ágyba

S holnap újból levelet vársz
telefonhívást táviratot



ERDELYI KATALIN RAJZA

Színek és helyek

VISSZAJELZÉS

Igencsak megszaporodott a postám, mióta e rovat cikkecskéi hetenként napvilágot látnak a Délmagyarban. S mintha többen állítanának meg az utcán is, „csak egy szóra!” felkiáltással, mint annak előtte. Dőreség lenne pusztán a kis karcolatoknak tulajdonítani ezt. Minden bizonnyal közelebb járok az igazsághoz, ha feltételezem, hogy a — többnyire nosztalgikus — múltidézés másokban is felébresztette az egykori, az enyémével közös — vagy netán attól eltérő — emlékeket. A megjegyzéseket hallgatva, a leveleket forgatva mindegyre azon tűnődöm: lám, egy városban élünk, hosszú évtizedeket töltünk el, olykor kéztávoiságnyra a körtöltésen belül, sokszor ugyanazt, ugyanúgy éljük át, ám mégsem kerülünk közvetlen kapcsolatba egymással. Ismeretlenek maradunk a másik számára, noha van egy — már-már elszakíthatatlan — köldökszínör, amely, ha akarjuk, ha nem, összeköt bennünket: szegediségünk. S mindaz, amit e szó tartalmaz, jelképez.

Balogh István — Babér utca 18 — két izben is megkeresett sorajával. Első megjegyzése ugyan nem engem illetett, ám amit írt, az kétségkívül igaz volt. Kifogásolta, hogy a Dóm téri árkádsoros egyetemi épületek „életkorát” száz évesre saccolta a lap. „... akkor én legalább 105 éves kellene, hogy legyek” írta. „A belvárosi elemi fiúiskola tanulója voltam, és oda jártunk ki játszani a mai Dóm térre. A régi templom kórusába énekelni pedig a Csonkatoronyból jártunk fel. Ma is jól emlékszem a templom téri házak némelyikére, amelyek az intézetek helyén álltak”. (Az elírást időközben korrigálta a DM.) Következő levele ellenben már a Színek és helyekhez kapcsolódik. Mint annyian mások, ő is az egykori Subapincével kezdi. Korábban ugyanis céloztam rá: valami okból az én emlékezetemben a Kossuth Lajos sugárút—Vadász utca sarkára helyeződött az egykori Subapince. S miután feltételezésemet — papírra vetése előtt — többekkel közöltem, még időben kiigazítottak: a vendéglátó hely a Széchenyi tér egyik ma is álló épületében működött. Ebben utóbb sokan — köztük Balogh István is — megerősítettek. „... a Subapince a Széchenyi téren, a Rengei-Wirth írógépüzlet mellett volt. Én is voltam ott egyszer legénykoromban. Hogyne emlékeznék rá?... A Raffay-vendéglő története pedig úgy kezdődött, hogy a jelenlegi Birkacsárda helyén volt Schön Ottó bor-, sör-, pálinka-nagykereskedő üzlete. Ő építtette azt az éttermet, amelyet ön Raffay-vendéglő néven ismer. Apostolok étterem volt akkor a neve. Télen alakították ki. Édesapám, mint közműves dolgozott rajta, és koksztüzeléssel szárították a falakat... A Kárász és a Kőlcsey utca sarkán a Tóth óras volt, aki egyébként a Szent György utcában lakott. Csúry óras pedig abban a házban működött — a Dugonics tér és a Kárász utca sarkán —, ahol most a kiállítási terem van. Fiával egy osztályba jártam az Árpád téri iskolába. A Dreher söröző pedig a Kárász utca és a Dugonics tér sarkán működött, ott, ahol most az a nagy könyvesbolt van. A Kőlcsey utca felől, Tóth óras üzlete mellett a Próféta étterem volt található... Csillag Gazsi a Petőfi sugárút végéről (most is vendéglő van ott) költözött a Móra utcai Szarospatakba. Azt mesélték, hogy az alkalmazottai macskahúggal öntözött töltött káposztát (szármát) etettek meg vele, de ő ezt soha nem tudta meg.” Gondolom, nem csupán a sorok írója, hanem sok-sok Délmagyar-olvasó is köszöni ezeket az érdekes kiegészítéseket.

És még mindig a Subapince: „Egy szegedi olvasójuk” aláírással a korabeli Subapincét ábrázoló fényképet kaptam, mely köldöje szerint „a harmincas évek végén készült”.

P. J. a „Régi új” című részletre reagált. Abban említem, milyen sokáig is tűnődtem rajta: miféle szerzet lehet ama híres-nevezetes miskolci kocsonya? Miben tér el a hagyományostól? „Hát abban, hogy a miskolci kocsonyába beleugott a béka és belefagyott, mivel az ételt kitétték az udvarra hűlni. Innen a mondás: Pislog, mint miskolci kocsonyában a béka” — közli velem P. J.

Szászvári Jenőné — Alföldi utca 22. — arra figyelmeztet, amire mások is: Nagy Csilla (állítással ellentétben) nem a református elemi iskola Árokzállási nevezetű kántorának, hanem K. Nagy János iskolaigazgatójának a lánya volt. „Van is nekem egy osztályévvégi képem, amelyen Csilla az apja ölénél ül”. Köszönöm a korrekciót. Annak külön örültem, hogy nem csupán az egykori színésznő-primadonna, hanem édesanyja is itt él a városban, és hogy valahai református iskolai tanítónőm, Halász Borbála is köztünk van még.

Mindjárt kiderül, miért nem közlöm a következő levél írójának nevét és címét — bár mindkettőt pontosan megírt. Részlet a levélből, a Bánomkert sori nyilvánosházról írott karcolathoz kapcsolódva: „Hetedikés gimnazista lányok voltunk, amikor a barátaink lakást cseréltek és szükségük volt egy szép csillarra. Az akkori napilapok egyikében megjelent egy apróhirdetés, miszerint 7 ágú velencei csillár eladó. Cím: Bánomkert sor 7. (Úgy emlékszem.) Így a legközelebbi vasárnap délután sötétkék matrórúhában, ahogy akkor a diáklányok jártak, megkerestük ezt az utcát és házat. Gyanútlanul beléptünk a kapun, ahol is egy portásfülke volt, és érdeklődtünk, hol lehet megnézni a csillárt? A portás eléggé csodálkozva nézett ránk, mondta, hogy itt nincs csillár eladó, de megmutattuk a hirdetést és akkor azt mondta, menjünk föl az emeletre. Mi felmentünk, s akkor úgy láttuk, hogy ez egy szálloda lehet, mert piros szőnyeg a lépcsőkön, növények pihenőknél és az emeleten hosszú folyosó, egymás melletti ajtók sorával. Tanácstalanul álltunk, hogy melyik ajtón is kopogtassunk? Végül kopogtattunk az egyikén, s mivel választ nem kaptunk, benyitottunk a szobába. Ekkor az ágyból rögtön két „személy” ránk ordított, leirhatatlan szavak kíséretében. Snitt. Ekkor dőbrentünk rá, hogy ez egy ilyen hely lehet, s mint az örültek, nyitva hagyva az ajtót, rohantunk le a lépcsőn, ki az utcára... Megtudtuk aztán, hol jártunk, s információink révén még azt is, hogy ha történetesen nem hiszik el nekünk a tévedést vagy viccnek veszik, még valaki be is ránthatott volna bennünket az egyik szobába, és matrórúha ide, matrórúha oda, elvették volna a szüzességünket, ami abban az időben, Maga nagyon jól tudja, diáklányoknál nem volt szokásban”.

Hogy is szokták mondani? Erről — ennyit.

PAPP ZOLTÁN